

Vamp

Tedd le. Tegyéél le mindent. Figyelj, ne akarj belőlem jó fejet faragni!

MILES DAVIS

Egyik este egy barátommal iszogattam a New York-i SoHóban, mikor egy ismerőse csatlakozott hozzánk. Barátom bemutatott neki, és elmondta, hogy épp egy Miles Davis-életrajz megírását fontolgatom. Ismerőse azonnal belefogott egy Miles-sztoriba, amely szörnyen mulatságos volt, jóllehet alig hihető. Mikor megkérdeztem, kitől hallotta a sztorit, felindulást tettetve égnek emelte a karját: „Mit számít a szerző? Én Milesről beszéltem – ő mindenkié!” Ez csupán az első volt a hasonló találkozások közül, melyek mindegyike felidézett egy alapvető igazságot arra vonatkozóan, hogy milyen is Miles Davisről írni: rengeteg sztori született róla, közöttük sok drámai, és mindegyikhez mély érzelmek fűződnek. Eddig rendben volnánk. A bökkenő csak az, hogy közülük egy csomó soha nem történt meg. A tanulság: Miles életét ma is a legendák homálya fedi, akárcsak életében.

Az alakját övező legendák természetesen abból is táplálkoznak, hogy egész életében kerülte nyilvánosságot; a szüksézsavúsága volt mítoszának lényege. Davis állította, fiatalkoráig nagy részére már nem emlékszik, és a változás jegyében úgy döntött, hogy számos korábbi eredményéről is megfeledkezik. Az írók a nagyközönséghez hasonlóan mély titkokra akartak bukkanni abban a néhány visszafogott, óvatos interjúban, amit hajlandó volt adni. Davist azonban megközelíteni nehéz volt, dühbe hozni könnyű, és amit mondott, gyakran volt homályos vagy ellentmondásos. Nem csoda, hogy a megjelentek csaknem mindig más interjúkra hivatkoznak. S akik apró részletekből próbálták

megrajzolni egy ember portróját, akaratlanul is átvették a korábbi hibákat. Jól rávilágít a probléma természetére, ahogy Miles a korai interjúkban elhangzott történeteket cáfolta. Miután e cáfolatokról már nem kérdezték, az általa hamisnak beállított információk terjedtek tovább, és a róla szóló valamennyi írásban ezeket fogadták el igaznak.

Miles életét nehéz egészében megragadni. Lényegének minden elhamarkodott értelmezése lehetetlenné válik; akár az ő segítségével, akár anélkül. Aligha könnyű azonban megfejteni és szavakba önteni bárki életét. Martin Amist regényíró szerint: „Az élettel az a baj, hogy... amorf, nevetségesen változékony. Nézzük csak: gyengén körvonalazott, meglehetősen témaszegény, szentimentális és feltétlenül banális. A dialógus szegényes, de legalábbis erősen egyenetlen. A fordulatok vagy megjósolhatók, vagy kirívóak. Na és mindig ugyanaz a kezdet, és ugyanaz a vég.” Esetünkben tovább súlyosbítja a helyzetet, hogy a hírességek életrajzai mára azt a szerepet töltik be, mint valaha a regények. Az írók arra törekednek, hogy egységes, meggyőző történetben magyarázzák meg mindazt, amit az ábrázolt személy valaha is tett vagy mondott. A célszemély tetteinek értelmezése végezt akár a gondolataiba is belevájnak – azon tűnődött, úgy gondolta –, miközben találgatásokkal helyettesítik a hiányzó tényeket, hidalják át a hiányokat, és megfelelkeznek róla, hogy az élet soha nem alakul úgy, mint egy életrajzíró által kreált cselekmény. Az életrajzírásban a hézagok kitöltésére, a cselekmény gazdagítására, a hiányzó motiváció pótlására és a dolgok jelentőségének felnagyítására érzett késztetésnek nehéz ellenállni, ennek köszönhetően nem egy életrajzíró vált már regényíróvá.

Következzen néhány szó arról, hogy mi a szándékom ezzel a könyvvel. Számos Miles Davis-életrajz jelent már meg, köztük saját önéletrajza és munkatársainak egy emlékezése. Ezeket érdekesnek és hasznosnak találtam, merítettem belőlük, és ajánlom őket mindazoknak, akiket komolyan érdekel Miles élete és művészete. Hogy miért írok mégis egy újabb Davis-életrajzot? Az egyik válasz az lehetne, hogy még sok a feltáratlan terület és helyesbítendő félreértés. Ezért áttekin tettem azokat a feljegyzéseket, melyeket Davis önéletrajzának szerzője, Quincy Troupe készített az interjúból (Schomburg Könyvtár, New York City), és olyan anyagokat kerestem, melyeket nem használtak fel a Miles: Az önéletrajz című könyvben, illetve felhasználtak benne,

csak másképpen. (Jóllehet a beszélgetésekből közvetlenül nem idézhettem, a tartalmat próbáltam visszaadni.) Átnéztem és felhasználtam Alex Haley terjedelmes feljegyzéseit (szintén Schomburg Könyvtár) a Milesszal készített Playboy-interjúkhoz, továbbá a Teo Macero-gyűjteményt, mely a Lincoln Center-beli New York Library of Performing Artsban található. Sokakkal készítettem interjút a könyvhöz, elsősorban családtagokkal – például Davis öccsével, Vernonnal, élettársával, Irene-nal és fiával, Gregoryval –, olyan zenésztársakkal, mint Allen Eager és Stan Levey, akiket a korábbi kiadványok kapcsán nem szólítottak meg. Sokat (és köszönettel) merítettem a megjelent Davis-interjúkból, különösen a kevésbé ismertekből, illetve azokból, amelyek nem angolul jelentek meg. Remélem, hogy olvasóim új dolgokat tudhatnak meg Davis fiatalságáról, tanulmányairól a Juilliard intézetben, Detroitban eltöltött éveiről, szerelmeiről, zenéjéről, üzleti ügyeiről, illetve magáról az emberről.

Másrészt válaszolhatnám azt is, hogy a manapság elfogadott értelmezés szerint ez nem életrajz; nem próbálja bemutatni Davis életének valamennyi eseményét, illetve szereplőjét. Nem is igazán zenei tanulmány, különösen mert nem foglalja közre a teljes zenei életművel. (Megpróbáltam kitérni Davis néhány korai, Charlie Parkerral készített, és gyakran figyelmen kívül hagyott felvételére, valamint azokra a hetvenes évek közepén készített felvételekre, melyek némelyikét még Davis életrajzírói sem szeretnek igazán.) E könyvet inkább tekinthetnénk elmélkedésnek Miles Davis életéről, amelynek tárgya a hozzá kapcsolt (és máig szaporodó) sokféle jelentés. Davis ilyen, helyenként nyilvánvalóan ellentmondásos jelentések széles skálájának megtestesítője, aki megalkotott egy külön személyiséget a nyilvánosság számára, s ez méreteiben és összetettségben olykor meghaladta a magánemberét.

Ezek az indokaim, és olvasóim fogják eldönteni, hogy érdemes volt-e megírnom ezt a könyvet. Bizonyosan nem az enyém lesz az utolsó szó, és meglepne, sőt elkeserítene, ha mindaz, amit leírtam, illetve kihagytam, nem szolgálna alapul egy újabb Davis-életrajzhoz. Hiszen tizenegy éve, hogy meghalt, mégis úgy tűnik, mintha mindennütt jelen volna. Jelen időben beszélünk róla, s keresztnevének említése nem azt jelzi, hogy személyében áll közel hozzánk, inkább hogy hatása mindennél egyetemesebb. Szelleme kísért a jazzfesztiválokon:

a Miles Davis-émlékkoncertek népszerűbbek az új nemzedék előadásainál, és napjainkban olyan tanítványai számítanak sztárnak, mint például Wayne Shorter, Chick Corea, Keith Jarrett, John McLaughlin vagy Joe Zawinul. A trombitások őt utánozzák. A zenészek és rajongók, ha azt akarják elérni, hogy érvelésük hatásosabb legyen, az ő reszelős hangján beszélnek. Egy Mercedes Benz-tévéreklámban állatok és emberek sorakoznak Noé bárkája előtt, mindegyiküknél a nyugati kultúra valamely fontos, megőrzésre szánt darabja: Van Gogh-festmény, Mozart-mű, számítógép... no és a *Birth of the Cool* Milestől. New Yorkban egy húszemeletes épület egész oldalát egy zord fekete-fehér Miles-portré borítja, valamint az Apple Computer buzdítása: „Gondolkodj másként”. Jack Nicholson neki ajánlotta Oscar-díját. Az egyik legnagyobb bank elnöke és ügyvezetője azzal példálózik, hogy szeretné, ha bankja úgy működne, mint Davis kvintettje, és hitelkártyáinak éjkék alapjára Miles képét nyomtatja.

Zenéje még mindig a korszerűség kifejezője (például a *Lenny* című filmben vagy *A tehetséges Mr. Ripley* képeit uraló anakronisztikus plakátok és lemezek fényében), és nemritkán egyfajta finomságot és romantikát társítunk hozzá (ami inkább fehér finomság és romantika, legalábbis a zenéjét használó filmek alapján: *Pleasantville*, *Jerry Maguire*, *Oltári nő!*). A lemezei jobban fogynak, mint életében – a *Kind of Blue*-ből több mint ötezer példányt adnak el hetente csak az Államokban. Élete új művek ihletője: ilyen Walter Ellis *Prince of Darkness* (Az éjszaka fejedelme) vagy Herbert Simmons a *Man Walking on Eggshells* (Tojáshéjon lépdelő) című regénye, illetve Leo Penn 1966-os filmje, az *A Man Called Adam* (Akit Adamnek hívtak) és Robert Lepage 1991-es színdarabja, a *Needles and Opium* (Tű és ópium), amely párhuzamot von Jean Cocteau-nak és Milesnek a művészetben és a kábítószeres világában tett utazásai között.

Amint azt valaha mentoráról, Charlie Parkerről mondták: Miles él.